

Lakivaliokunnan mietintö n:o 27 hallituksen esityksestä laiksi entisen Jugoslavian alueella tehtyjä rikoksia käsittelevän kansainvälisen tuomioistuimen toimivallasta ja tuomioistuimelle annettavasta oikeusavusta

Eduskunta on 16 päivänä marraskuuta 1993 lähettänyt lakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi otsikossa mainitun hallituksen esityksen n:o 278.

Valiokunta on hankkinut asiasta perustuslakivaliokunnan lausunnon, joka on otettu tämän mietinnön liitteeksi.

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina lainsäädäntöneuvos Matti Savolainen oikeusministeriöstä, vs. toimistopäällikkö, lähetystöneuvos Martti Koskeniemi ulkoasiainministeriöstä, professori Bengt Broms ja professori Allan Rosas.

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki entisen Jugoslavian alueella tehtyjä rikoksia käsittelevän kansainvälisen tuomioistuimen toiminnasta ja tuomioistuimelle annettavasta oikeusavusta. Lakiehdotus perustuu Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) turvallisuusneuvoston hyväksymään päätöslauselmaan 827 (1993), jolla sanottu kansainvälinen tuomioistuin on perustettu ja sen perussääntö hyväksytty. Tuomioistuimen on määrä aloittaa toimintansa vuoden 1994 alusta.

Lakiin sisältyisivät säännökset tuomioistuimen toimivallasta, tuomioistuimen päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta Suomesa, luovuttamisesta rikoksen johdosta, todisteiden hankkimisesta ja tiedoksiantojen toimittamisesta sekä muusta kansainväliselle tuomioistuimelle annettavasta oikeusavusta ja yhteistoiminnasta kansainvälisen tuomioistuimen ja Suomen tuomioistuinten sekä muiden viranomaisten kesken.

Esitys liittyy hallituksen esitykseen kansainvälistä oikeusapua rikosasioissa koskevaksi lainsäädännöksi (HE 61) ja hallituksen esitykseen

laiksi oikeudenkäyntiin ja esitutkintaan osallistuvien henkilöiden koskemattomuudesta eräissä tapauksissa (HE 62). Tarkoituksena on, että laki tulee voimaan sen perustana olevan velvoitteen mukaisesti vuoden 1994 alusta.

Valiokunnan kannanotot

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Näin ollen valiokunta puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Tuomioistuimen nimi. Lakiehdotuksessa käytetty tuomioistuimen nimen osaa ja nimilyhennystä "kansainvälinen tuomioistuin" on arvoisteltu, koska vaarana on, että tämä tuomioistuin ja Haagissa pysyvästi toimiva Kansainvälinen tuomioistuin sekoitetaan keskenään. YK:n turvallisuusneuvoston alkuperäisessä päätöslauselmassa tätä ongelmaa ei ole, koska englannin kielessä on käytettävissä synonyymi sanalle tuomioistuin (the International Court of Justice — the International Tribunal).

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan nimiongelmaa on pohdittu jo esityksen valmisteluvaiheessa. Tuolloin on harkittu myös nimeä kansainvälinen rikostuomioistuin, mutta sitä ei ole pidetty hyvänä, koska YK:ssa valmistellaan pysyvän kansainvälisen rikostuomioistuimen perustamista. Myös nimi sotatuomioistuin on hylätty, koska tuomioistuin perustetaan entisen Jugoslavian alueella tehtyjen, vakavien kansainvälisen humanitaarisen oikeuden loukkausten käsittelemistä varten, jolloin sen toimivalta on laajempi kuin perinteisten sotarikostuomioistuinten toimivalta.

Valiokunta pitää parhaimpana ratkaisuna tässä yhteydessä nimen sotarikostuomioistuimen käyttämistä yleiskielen mukaisesti, koska siten eri tuomioistuimet voidaan erottaa toisistaan.

Lakiehdotuksen nimike ja 1—12 §. Edellä sanotun perusteella valiokunta ehdottaa, että lakiehdotuksen nimikkeessä ja 1—12 §:ssä sanat ”kansainvälinen tuomioistuin” muutetaan sanaksi ”sotarikostuomioistuin”.

Lisäksi valiokunta ehdottaa, että 6 ja 10 §:ään tehdään vähäiset lakiviittauksiin liittyvät lakitekniset korjaukset.

Säätämisyjärjestys. Perustuslakivaliokunnan lausuntoon viitaten valiokunta ehdottaa johtolauseen tarkentamista siten, että siinä nimenomaan mainitaan valtiopäiväjärjestyksen 69 §:n 1 momentti.

Edellä esitetyn perusteella lakivaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

Laki

entisen Jugoslavian alueella tehtyjä rikoksia käsittelevän sotarikostuomioistuimen toimivallasta ja tuomioistuimelle annettavasta oikeusavusta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti, joka on tehty valtiopäiväjärjestyksen 69 §:n 1 momentissa määrättyllä tavalla, säädetään:

1 §

Lain soveltamisala

Entisen Jugoslavian alueella tehtyjä rikoksia käsittelevän kansainvälisen tuomioistuimen (*sotarikostuomioistuin*) perustamista koskevaan Yhdistyneiden Kansakuntien turvallisuusneuvoston päätöslauselmaan 827 (1993) ja päätöslauselmalla hyväksytyyn *sotarikostuomioistuimen* perussääntöön perustuvien velvoitusten täyttämiseksi tässä laissa säädetään:

- 1) *sotarikostuomioistuimen* ja Suomen tuomioistuinten toimivallasta;
- 2) *sotarikostuomioistuimen* päätösten tunnus-
tamisesta ja täytäntöönpanosta Suomessa;
- 3) rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta *sotarikostuomioistuimen* toimivaltaan kuuluvassa asiassa; sekä
- 4) muusta kansainvälisestä oikeusavusta ja yhteistoiminnasta *sotarikostuomioistuimen* ja Suomen tuomioistuinten sekä muiden toimivaltaisten viranomaisten kesken.

2 §

Oikeusministeriön tehtävät yhteistoiminnassa ja oikeusapua annettaessa

Oikeusministeriö ottaa vastaan *sotarikostuomioistuimen* tekemät pyynnöt ja ilmoitukset, jot-

ka koskevat *sotarikostuomioistuimen* toimivaltaan kuuluvan rikosasian käsittelyä, mukaan luettuna pyynnöt rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta ja *sotarikostuomioistuimen* antamien päätösten täytäntöönpanosta, sekä huolehtii joko itse tai toimivaltaisten tuomioistuinten taikka muiden toimivaltaisten viranomaisten välityksellä pyyntöjen toimeenpanosta.

Sotarikostuomioistuimelle lähetettävät vastaukset, selvitykset ja ilmoitukset toimitetaan (*poist.*) oikeusministeriön välityksellä myös silloin, kun oikeusministeriö ei itse ole huolehtinut pyynnön toimeenpanosta, jollei (*poist.*) pyynnöstä muuta johdu.

Mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, ei estä *sotarikostuomioistuinta* pitämästä suoraan yhteyttä Suomen toimivaltaisiin viranomaisiin taikka yhteydenpitoa diplomaattista tietä tai kansainvälisen rikospoliisijärjestön (*Interpol*) välityksellä.

3 §

Sotarikostuomioistuimen ja Suomen tuomioistuinten toimivalta sekä sotarikostuomioistuimen päätösten sitovuus Suomessa

Rikosasiat, jotka koskevat entisen Jugoslavian alueella 31 päivän joulukuuta 1990 jälkeen

tehtyjä, *sotarikostuomioistuimen* perussäännön 2—5 artiklassa tarkoitettuja törkeitä rikoksia sodan uhrien suojelemisesta tehtyjä vuoden 1949 Geneven yleissopimuksia (SopS 7 ja 8/55) vastaan, sodan lakien ja tapojen loukkauksia sekä joukkotuhontaa ja rikoksia ihmisyyttä vastaan, kuuluvat *sotarikostuomioistuimen* toimivaltaan siten kuin perussäännön 6—10 artiklassa määrätään.

Asiaa, joka on vireillä *sotarikostuomioistuimessa* tai josta *sotarikostuomioistuin* on antanut päätöksen, ei saa tutkia Suomen tuomioistuimissa.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei kuitenkaan estä Suomen tuomioistuinta tutkimasta rikosasiaa Suomen lain mukaisesti ja noudattaen Suomen laissa säädettyä menettelyä, jollei *sotarikostuomioistuin* ennen asian vireilletuloa tai sen jälkeen ole perussäännön 9 artiklan 2 kappaleen mukaisesti ilmoittanut pidättävänsä itselleen asiassa yksinomaista toimivaltaa.

4 §

Luovuttaminen rikoksen johdosta

Suomessa oleva henkilö, jonka epäillään syylistyneen 3 §:n 1 momentissa tarkoitettuun rikokseen tai jonka *sotarikostuomioistuin* on tuominut vapausrangaistukseen, on *sotarikostuomioistuimen* pyynnöstä luovutettava *sotarikostuomioistuimelle* siten kuin pyynnössä on esitetty.

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

5 §

Säilöönotto kauttakulun turvaamiseksi

Sotarikostuomioistuimen vieraasta valtiosta *sotarikostuomioistuimessa* kuultavaksi kutsuma vastaaja tai rikoksesta epäilty voidaan Suomen alueen kautta tapahtuvan kauttakulun turvaamiseksi ottaa säilöön siten kuin rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta annetun lain 19 ja 20 §:ssä säädetään.

6 §

Tiedoksianto, todistelu ja muu oikeusapu

Suomen tuomioistuimet ja muut toimivaltaiset viranomaiset ovat velvolliset antamaan *sotarikostuomioistuimen* pyytämää oikeusapua kutsumien, haasteiden, päätösten ja muiden asiakirjojen tiedoksiannossa, todistajien ja asiantuntijoiden kuulemisessa sekä muiden todisteiden hank-

kimisessa samoin kuin antamaan muuta oikeusapua *sotarikostuomioistuimen* toimivaltaan kuuluvan rikosasian käsittelyä varten.

Oikeusapua on annettava noudattaen soveltuvin osin kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annetussa laissa (/) säädettyä menettelyä, jollei pyynnöstä muuta johdu. Oikeusapua annettaessa voidaan käyttää pakkokeinoja siten kuin pakkokeinolaissa (450/78) säädetään.

7 §

Todisteiden hankkiminen ja tutkimusten toimeenpano Suomen alueella

Sotarikostuomioistuimella on oikeus Suomen alueella kuulla rikoksesta epäiltyä, todistajia ja rikoksen uhreja, panna toimeen tutkimuksia ja selvityksiä sekä saada tätä varten oikeusapua Suomen tuomioistuimilta ja muilta toimivaltailta viranomaisilta siten kuin 6 §:ssä säädetään.

8 §

Todistajan ja asiantuntijan velvollisuudet

Todistaja tai asiantuntija, jolle on Suomessa annettu tiedoksi *sotarikostuomioistuimen* kutsu saapua kuultavaksi *sotarikostuomioistuimessa*, on velvollinen noudattamaan kutsua.

Jos *sotarikostuomioistuimeen* 1 momentin mukaisesti kuultavaksi kutsuttu todistaja jää ilman laillista estettä tuomioistuimeen saapumatta, poistuu luvatta taikka kieltäytyy vannonmasta todistajanvalaa tai antamasta todistajanvakuutusta taikka kieltäytyy todistamasta tai kysymyksen vastaamasta, hänet on tuomittava sakkoon ja tarvittaessa määrättävä uhkasakolla tai vankeudella täyttämään velvollisuutensa siten kuin oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 36 ja 37 §:ssä säädetään.

Todistaja tai asiantuntija, joka *sotarikostuomioistuimessa* kuultaessa on antanut perättömän lausuman tai ilman laillista syytä salannut jotain, joka hänen tietensä olisi asiaa valaissut, on tuomittava rangaistukseen perättömästä lausumasta siten kuin rikoslain 17 luvun 1 §:ssä säädetään.

Todistajan tai asiantuntijan niskoittelua tai perättömän lausuman antamista koskevan asian panee *sotarikostuomioistuimen* ilmoituksesta ja oikeusministeriön määräyksestä vireille virallisen syyttäjän syytetyn asuin-, oleskelu- tai tapauspaikkakunnan tuomioistuimessa.

9 §

Ennakon suorittaminen

Todistajalle tai asiantuntijalle, joka on Suomesta kutsuttu kuultavaksi *sotarikostuomioistuimeen*, on pyynnöstä suoritettava ennakkoa noudattaen soveltuville osin, mitä valtion varoista maksettavista todistelukustannuksista annetussa laissa (666/72) ennakosta säädetään.

(2 ja 3 mom. kuten hallituksen esityksessä)

10 §

Kuultavien koskemattomuus ja vapaa kauttakulku

Todistajalla, asiantuntijalla ja asianosaisella sekä muulla henkilöllä, jonka *sotarikostuomioistuin* on kutsunut vieraasta valtiosta kuultavaksi *sotarikostuomioistuimessa*, on Suomen alueella oikeus vapaaseen kauttakulkuun ja oikeus koskemattomuuteen noudattaen soveltuvin osin, mitä oikeudenkäyntiin ja esitutkintaan osallistuvien henkilöiden koskemattomuudesta eräissä tapauksissa annetussa laissa (/) säädetään. *Sotarikostuomioistuimen* kutsuma vastaaja ja rikoksesta epäilty voidaan kuitenkin ottaa säilöön siten kuin 5 §:ssä säädetään.

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

11 §

Vapausrangaistuksen täytäntöönpano Suomessa

Sotarikostuomioistuimen määräämä vapaudenmenetystä tarkoittava seuraamus on *sota-*

rikostuomioistuimen pyynnöstä pantava täytäntöön Suomessa siten kuin kansainvälisestä yhteistoiminnasta eräiden rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanossa annetussa laissa (21/87) säädetään. Seuraamuksen täytäntöönpanoon ei sovelleta, mitä täytäntöönpanon edellytyksistä sanotun lain 3 §:ssä säädetään.

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Tuomitun armahtamisesta ja ehdonalaiseen vapauteen päästämistä päättää *sotarikostuomioistuin* siten kuin perussäännön 28 artiklassa määrätään.

12 §

Omaisuuuden ja rikoksen tuottaman hyödyn palauttaminen

Sotarikostuomioistuimen päätös omaisuuden ja rikoksen tuottaman hyödyn tuomitsemisesta menetetyksi ja palauttamisesta on pantava Suomessa täytäntöön noudattaen soveltuvin osin, mitä kansainvälisestä yhteistoiminnasta eräiden rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanossa annetussa laissa säädetään. Seuraamuksen täytäntöönpanoon ei sovelleta, mitä täytäntöönpanon edellytyksistä sanotun lain 3 §:ssä säädetään.

Omaisuus ja rikoksen tuottama hyöty on oikeusministeriön määräyksestä palautettava siten kuin *sotarikostuomioistuimen* pyynnössä on esitetty.

13 ja 14 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

Lisäksi lakivaliokunta ehdottaa,

että lakiehdotus käsiteltäisiin siinä valtiopäiväjärjestyksen 69 §:n 1 momentissa säädettyssä järjestyksessä, jota noudatetaan asian koskiessa perustuslakia.

Helsingissä 10 päivänä joulukuuta 1993

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa varapuheenjohtaja Halonen ja jäsenet Hassi, Häkämies, Komi, Luhtanen,

Mäkelä, Mölsä, Polvi, Rossi, Savela, Seivästö, Suhola, Tykkyläinen, Viljanen ja Vuoristo.

EDUSKUNNAN
PERUSTUSLAKIVALIOKUNTA

Liite

Helsingissä

2 päivänä joulukuuta 1993

Lausunto n:o 34

Lakivaliokunnalle

Lakivaliokunta on kirjeellään 19 päivältä marraskuuta 1993 pyytänyt perustuslakivaliokunnan lausunnon hallituksen esityksestä n:o 278 laiksi entisen Jugoslavian alueella tehtyjä rikoksia käsittelevän kansainvälisen tuomioistuimen toimivallasta ja tuomioistuimelle annettavasta oikeusavusta.

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina lainsäädäntöneuvos Heikki Karapuu oikeusministeriöstä, lähetystöneuvos Martti Koskenniemi ulkoasiainministeriöstä, oikeustieteen tohtori Ora Meres-Wuori ja apulaisprofessori Martin Scheinin.

Käsiteltyään asian valtiosääntöoikeudelliselta kannalta perustuslakivaliokunta esittää kunnioittaen seuraavaa.

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki entisen Jugoslavian alueella tehtyjä rikoksia käsittelevän kansainvälisen tuomioistuimen toiminnasta ja tuomioistuimelle annettavasta oikeusavusta. Esityksen taustalla on se, että YK:n turvallisuusneuvosto on 25.5.1993 hyväksynyt päätöslauselman, jolla perustetaan entisen Jugoslavian alueella tehtyjä, vakavia kansainvälisen humanitaarisen oikeuden loukkauksia käsittelevä kansainvälinen tuomioistuin.

Ehdotettuun lakiin sisältyvät säännökset muun muassa tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioistuimen päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta Suomessa. Lain on tarkoitus tulla voimaan sen perustana olevan velvoitteen mukaisesti vuoden 1994 alusta.

Esityksen säätämisjärjestysperustelujen mukaan lakiehdotus on käsiteltävä perustuslainsäätämismääräyksessä perusteluissa yksilöidystä syistä. Johtolauseensa mukaan lakiehdotus on käsiteltävä valtiopäiväjärjestyksen 69 §:ssä säädetyssä järjestyksessä.

Valiokunnan kannanotot

Suomi on YK:n jäsenenä sitoutunut hyväksymään ja täyttämään turvallisuusneuvoston päätökset peruskirjan mukaisesti (YK:n peruskirjan 25 artikla).

YK:n peruskirja on saatettu Suomessa voimaan asetuksella 51/56. Tässä käytetty voimaansaattamistapa ei ole voinut merkitä valtiosisäisen järjestelmän kannalta muutosta siihen, miten turvallisuusneuvoston velvoittavat päätökset valtiosäännön mukaan tulevat voimaan Suomessa. Peruskirjan asetuksentasoisesta voimaansaattamisesta näin ollen seuraa, että jos YK päättää uusista lainsäädännön alaan kuuluvista jäsenvelvoitteista, niiden ei voi katsoa tulevan voimaan Suomessa peruskirjan nojalla vaan tähän tarvitaan erillinen voimaansaattamistoimi (vrt. PeVL 5/1961 vp).

Tällainen erillinen toimi tarkoittaa valtiosopimuksena hyväksytyn YK:n peruskirjan nojalla jo Suomea kansainvälisesti sitovan uuden velvoitteen kansallista voimaan saattamista. Voidaan siten sanoa, että asiallisesti tällöin on kysymys YK:n uuden päätöksen takia välttämättömäksi tulleesta YK:n peruskirjaan liittyvästä uudesta voimaansaattamistoimesta.

Valtiopäiväjärjestyksen 69 §:n 1 momentti koskee sanamuotonsa mukaan lakiehdotusta, jolla hyväksytään rauhansopimukseen tai muuhun valtiosopimukseen sisältyviä lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä. Edellä esitetyn perusteella on katsottava, että YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmasta ja siihen liittyvästä tuomioistuimen perussäännöstä johtuva, esityksen mukainen asiasisältöinen voimaansaattamislakiehdotus on sellainen kuin tässä perustuslain kohdassa tarkoitetaan.

Lakiehdotus koskee valtiopäiväjärjestyksen 69 §:n 1 momentin jälkimmäisessä virkkeessä tarkoitettuihin tavoin perustuslakia niissä kohdissa, jotka on mainittu esityksen säätämisjärjestyks-

perusteluissa. Lausuntoon n:o 15/1992 vp viitaten valiokunta huomauttaa, että lakiehdotuksen johtolause on muutettava seuraavasti: "Eduskunnan päätöksen mukaisesti, joka on tehty valtiopäiväjärjestyksen 69 §:n 1 momentissa määrättyllä tavalla, säädetään:"

Edellä esitetyn perusteella perustuslakivaliokunta esittää kunnioittavasti,

että lakiehdotus on käsiteltävä siinä valtiopäiväjärjestyksen 69 §:n 1 momentissa säädetyssä järjestyksessä, jota noudatetaan asian koskiessa perustuslakia.

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Niinistö sekä jäsenet Jansson, Jäätteenmäki, Kaarilahti, Kos-

kinen, Laine, M. Laukkanen, J. Leppänen, Moilanen, Nikula, Varpasuo, Vistbacka, Vähänäkki ja Väistö.
